

**Kehitysvammaisten Tukiliitto ry**

Juristi Tanja Salisma  
tanja.salisma@tukiliitto.fi  
puh. 050 3160 663

Eduskunta  
Sosiaali- ja terveysvaliokunta  
[stv@eduskunta.fi](mailto:stv@eduskunta.fi)

Viite: Sosiaali- ja terveysvaliokunnan etäkuuleminen 7.11.2024 klo 10.15 / HE 110/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi omaishoidon tuesta annetun lain 5 §:n ja perhehoitolain 12 §:n muuttamisesta

**LAUSUNNON ANTAJA****Kehitysvammaisten Tukiliitto ry**

Tukiliitto on valtakunnallinen jäsenyhdistystensä muodostama ihmisoikeus- ja kansalaisjärjestö, jonka kohderyhmään kuuluvat apua ja tukea asioiden ymmärtämiseen, oppimiseen ja arjen toimintoihin tarvitsevat ennen aikuisikää vammautuneet henkilöt sekä heidän perheensä ja muut läheisensä.

Tukiliiton tarkoituksena on edistää perusoikeuksien ja erityisesti YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa määriteltyjen ihmisoikeuksien toteutumista, tukea osallisuutta ja yhdenvertaisuutta sekä itsemääräämisoikeutta kaikissa elämänvaiheissa sekä edistää yhteiskunnan muutosta sellaiseksi, että mahdollisuudet toimivaan arkeen ja yksilölliseen elämään toteutuvat.

Olemme toimineet vuodesta 1961. Jäsenistömme muodostuu paikallisista, alueellisista ja valtakunnallisista yhdistyksistä, joita on n. 150 kpl. Henkilöjäseniä yhdistyksissä on noin 14 000. Jäsenemme ovat kehitysvammaisia ihmisiä, heidän läheisiään, alan ammattilaisia ja muita kansalaisia, joille asia on tärkeä.

Suomessa arvioidaan olevan 50 000 ihmistä, jolla on kehitysvamma. Heistä vähintään useita tuhansia saa hyvinvointialueelta omaishoidon tukea, ja tosiasiallisia omaishoitotilanteita on vielä enemmän. Valtaosa kehitysvammaisista omaishoidettavista on alaikäisiä lapsia ja nuoria, mutta läheisen kanssa omaishoidon tuen turvin asuu myös merkittävä määrä kehitysvammaisia aikuisia. Sopivien asumisen tuen palvelujen saatavuuteen ja laatuun liittyvät ongelmat vaikuttavat keskeisesti aikuisten kehitysvammaisten ihmisten omaishoidon tuen tarpeeseen.

**LAUSUNTO**

Kehitysvammaisten Tukiliitto kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä.

## **Kannatamme esitettyä omaishoidon tuen vähimmäispalkkion korottamista**

Esitetty korotus alimman tukiluokan vähimmäispalkkioihin on hyvin tarpeellinen ja siten kannatettava. Tukiliitto katsoo kuitenkin, että korotus on omaishoitajan työn vastuuseen ja merkittävyyteen suhteutettuna liian pieni. Paitsi että omaishoito on inhimillisesti katsottuna arvokasta, se myös vahvistaa merkittävästi julkista taloutta, kuten myös hallituksen esitysluonnoksessa todetaan. **Koska tuen määrä ei vastaa tehtävän vaativuutta, esitämme, että omaishoidontuen palkkio tulisi myös säätää verovapaaksi.**

Korostamme edelleen seuraavia seikkoja viitaten valtioneuvoston selontekoon julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026–2029 ja tuomme esiin **tärkeiksi katsomiamme omaishoidon epäkohtia ja kehittämistarpeita:**

Tällä hetkellä omaishoidon alimman palkkion vähimmäismäärä ja tuen myöntämisen kriteerit vaihtelevat merkittävästi hyvinvointialueiden välillä. Hyvinvointialueiden välillä ei saisi olla merkittäviä poikkeamia omaishoidon tuen vähimmäispalkkiossa eikä myöskään tuen saamisen kriteereissä. Asia on tärkeä yhdenvertaisuuden kannalta. THL:n Omakari-selvitys on nähdäksemme varsin hyvä pohja omaishoidon tuen tarkemmalle valtakunnalliselle sääntelylle, jonka edistämistä eduskunnan olisi tärkeä edellyttää.

Vaikka alinta palkkiota korotettaisiin lailla, hyvinvointialueet päättävät tuen myöntämisestä edelleen määrärahojensa puitteissa. Hyvinvointialueiden vaikea taloudellinen tilanne on jo aiheuttanut omaishoidon tuen kriteereiden tiukentumista, ja tuen saatavuus näyttää heikentyneen, vaikka se on sekä hyvinvointialueiden että hoidettavien ja omaisiaan hoitavien läheisten näkökulmasta toimiva ja kestävä vaihtoehto kalliimmille ja raskaammille palveluille. Yhä useampi tukea tarvitseva jää tosiasiallisesti tuen ulkopuolelle.

Ongelmaksi voi nousta myös se, että korkeampien palkkioluokkien tukia myönnettäisiin jatkossa aiempaa vähemmän. Esimerkiksi lapsen koulunkäyntiin viitataan yhä useammin perusteena sille, että tuki myönnetään alimman luokan mukaisena, vaikka lapsen tarvitsema hoito olisi hyvin sitovaa ja vaativaa ja käytännössä estäisi vanhemman työnteon.

Jos aiempaa harvemmille riittää määrärahoja omaishoidontuen myöntämiseen, on vaarana, että ilman tukea jäävät ne, jotka muutenkin näyttäytyvät palvelujärjestelmän väliinputoajina.

Tällä hetkellä on valitettavasti nähtävillä paluuta siihen, että omaishoitotilanteen sitovuus ja vaativuus tunnistetaan helpommin fyysisiä hoitotoimenpiteitä ja avustamista vaativissa tilanteissa, ja lähinnä ohjausta ja valvontaa tarvitsevat hoidettavat, joiden hoito voi kuitenkin olla hyvin sitovaa ja vaativaa, eivät täytä tuen myöntämisedellytyksiä. Tämä tulkinta ohjauksen ja valvonnan tarpeesta on jättänyt tuen ulkopuolelle esimerkiksi henkilöitä, joilla Downin syndrooman vuoksi on keskivaikkea kehitysvamma ja sen aiheuttama jatkuvan ohjauksen tarve kaikissa arjen toiminnoissa. Omaishoidon tuen kriteereissä ja arvioissa tulee tunnistaa myös ne tilanteet, joissa esimerkiksi autismikirjon lapsen tai nuoren arki sujuu vain silloin, kun omaishoitaja on jatkuvasti

läsnä arjen eri toiminnoissa ja ohjaa, strukturoi, ennakoi ja selittää eri toimintoja. Ilman omaishoitajaa mikään arjen toimi ei tule tehdyksi.

Miten voitaisiin jo tällä hallituskaudella varmistaa sitä, että hyvinvointialueet varaavat omaishoidontukeen riittävät määrärahat, ja esimerkiksi tämän esityksen toteuttamiseen varattava rahoitus kohdistetaan täysimääräisesti omaishoitajien aseman parantamiseen? Hyvinvointialueet päätyvät säästöpainneissa helposti säästämään harkinnanvaraisesta omaishoidon tuesta, vaikka se on todennäköisesti muualla kalliimpia kustannuksia generoivaa näennäissäästämistä. Esimerkiksi kehitysvammainen ihminen tarvitsee yleensä omaishoidon tukea merkittävästi kalliimmaksi tulevaa asumisen tuen palvelua, jos läheinen ei esimerkiksi taloudellisista syistä pysty enää vastaamaan hänen huolenpidostaan, kun omaishoidon tuki lakkautetaan tai palkkiota/palkkioluokkaa alennetaan.

Jotta voidaan varmistaa, että vähimmäispalkkioiden korotus kohdentuu omaishoitoon asianmukaisesti, omaishoidon tuen toimeenpanoa tulee seurata esimerkiksi sen osalta, mikä on omaishoitajien keskimääräisten palkkioiden kehitys sekä omaishoidon määrärahojen kehitys.

Tukiliitto pitää tärkeänä, että lasten, ml. kehitysvammaisten ja vastaavaa tukea tarvitsevien lasten omaishoittoa ja sen kehittämiskohteita selvitetään laajasti ja että omaishoittoa koskeviin ongelmiin etsitään ratkaisut. Vuonna 2024 alle 18-vuotiaita omaishoidettavia oli 10 894 (lähde: Sotkanet). Alaikäisten omaishoidettavien määrä on noussut viime vuosien aikana.

Useiden viimeaikaisten sosiaaliturvan kohdistuvien leikkausten tavoitteeksi on ilmoitettu, että niiden tarkoituksena on ohjata kaikki työikäiset kokoaikaiseen ansiotyöhön. Kaikissa perheissä vanhemmalla ei ole mahdollisuutta kokoaikatyöhön, vaan osa-aikatyö saattaa olla ainut vaihtoehto. Näin on esimerkiksi usein niissä perheissä, joissa toinen vanhemmista toimii omaishoitajana yhdelle tai useammalle lapselleen, jolla on pitkäaikainen sairaus tai vamma. Sosiaaliturvaa koskevien leikkausten valmistelussa ei ole riittävästi arvioitu, millaisia tosiasiallisia ja konkreettisia vaikutuksia leikkauksilla on esimerkiksi vammaisperheiden asemaan.

Jos omaishoitajana toimiva vanhempi on pakotettu työskentelemään kokoaikaisesti ansiotyössä, vaikka omaishoitotehtävä ei mahdollista siihen voimavaroja, voi vanhemman kuormitus varsin todennäköisesti kasvaa kohtuuttomaksi ja seurauksena voi olla vakava uupuminen. Tällöin hänen työpanostaan ei saada hyödynnettyä edes osa-aikaisesti. On myös huomattava, että vanhemman työskennellessä kokoaikaisesti lapsi voi tarvita esimerkiksi lyhytaikaisen huolenpidon palvelua koko vanhemman työpäivän ajaksi sen sijaan, että osa-aikatyötä tehtäessä tarve olisi vain muutamalle tunnille.

Omaishoidon vapaiden asiakaslähtöinen ja tarpeisiin vastaava järjestäminen on omaishoidon jatkuvuuden kannalta keskeinen tavoite. Omaishoitajaliiton selvityksen (2024) mukaan jopa 60 % omaishoitajista jättää vapaansa käyttämättä. Taustalla on esimerkiksi se, että ettei sopivaa sijaishoittoa ole tarjolla tai sen laatuun ei luoteta. Usein syynä on, ettei hoidettavaa haluta jättää muiden hoitoon tai hoidettava läheinen vastustaa hoitojärjestelyjä. Tilannetta huonontaa entisestään se, että hyvinvointialueet ovat säästötavoitteidensa tai toiminnan tehostamisen vuoksi luopuneet monista

yksilöllisistä vapaiden järjestämisen tavoista kuten asiakkaan kotiin toteutetusta perhelomituksesta tai kotiin tulevan hoitajan palveluista, vaikka ne eivät aina edes ole kalliimpia kuin vaikka lyhytaikaisen hoidon yksikön ylläpitäminen. Tarjolla voi olla esimerkiksi vain tietyn yhden yksikön palvelut omaishoidon vapaita varten, vaikka hoidettavan toimintakyky ei mahdollista vieraassa yksikössä vapaiden viettämistä, vaan yksikköön meno kuormittaa sekä hoitajaa että hoidettavaa enemmän kuin se, että vapaat jäävät käyttämättä. Hyvinvointialueita tulee ohjata huomioimaan vapaiden yksilölliset järjestämistavat, jotta taloudellisesti ja inhimillisesti toimiva hoitomuoto voi jatkua tulevaisuudessakin.

### **Myös esitetty perhehoitolain muutos on kannatettava**

Kannatamme esitettyä perhehoitolain muutosta, jonka tavoitteena on toimeksiantosuhteisen perhehoitajan taloudellisen aseman tukeminen perhehoidon päättyessä ennakoimattomasti. Perhehoito on inhimillinen ja monille sen tarvitsijoille ainoa toimiva hoitovaihtoehto, ja sen saatavuuden varmistamiseksi on tärkeää turvata se, että se on taloudellisesti kestävä perhehoitajille.

Esimerkiksi vammaisten henkilöiden perhehoito on viime vuosina vähentynyt, mikä ei ole hyvä kehityssuunta huomioiden kasvanut ja edelleen kasvava tarve erilaisille vammaisten ihmisten yksilöllisiin tarpeisiin vastaaville avohuollon asumisen ja lyhytaikaisen huolenpidon ratkaisuille. Tukiliitto pitää tärkeänä, että myös vammaisten ihmisten perhehoitoa pyritään kehittämään ja edistämään jatkossakin, ja osana tätä työtä selvitetään myös muut perhehoitoa koskevan lainsäädännön mahdolliset muutostarpeet.

Tampereella 6.11.2025

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry

Tiina Simons  
toiminnanjohtaja

Tanja Salisma  
juristi